

UNA ALTRA ECONOMIA ÉS POSSIBLE

WIM DIERCKXSENS

San José, Costa Rica

La racionalitat del capital és acumular a partir de beneficis. Només ho pot fer sota dues modalitats i ambdues s'estan exhaurint avui dia. O sigui, estem davant l'ocàs del capitalisme. Quina és l'alternativa? De l'esgotament de la racionalitat capitalista brolla una nova racionalitat econòmica. L'ocàs del capitalisme permet albirar l'alternativa postcapitalista.

El capital, o acumula a partir d'inversions productives que contribueixen al creixement del PIB, o acumula de manera improductiva, o sigui, a partir de l'obtenció d'un tros creixent del mercat i de la riquesa ja existents. La primera modalitat es va seguir durant els anys 50 i 60 del segle passat. Va sorgir després de mig segle amb dues guerres mundials entre les potències pel repartiment del món. En comptes d'aconseguir un repartiment a favor d'una potència, la primera guerra mundial va fraccionar el mercat mundial amb l'aparició del socialisme real. La segona guerra el va fraccionar encara més amb l'avanç del socialisme. En els anys 90 el bloc socialista va desaparèixer. El repartiment del món entre transnacionals va avançar com mai no ho havia fet abans. A finals dels 90 les transnacionals absorben el 50% del mercat mundial enfront del 25% de dues dècades abans. A partir d'aquest auge transnacional s'accentuen les apostes al mercat borsari. La inversió especulativa va disparar la borsa de valors. Aquesta acumulació virtual té vida curta.

Cap a final dels 90 les dues modalitats d'acumulació real s'exhaureixen. La inversió improductiva resta força al creixement mundial i es torna negativa. És a dir: s'anuncia una recessió mundial. El repartiment del mercat mundial es va estroncar pels desacords entre les potències. En assecar-se així els guanys reals de les transnacionals, el mercat borsari es desploma. L'acumulació virtual també s'esfuma. Molta empresa s'endeuta. Els deutes són reals, els guanys virtuals. Així s'anuncia una crisi del gran capital. Les primeres transnacionals es desplomen (WorldCom i Enron). Davant la crisi sorgeix l'opció: o es canvia de rumb o el repartiment del món es torna més agressiu. La primera resulta la més sensata, la segona és la més probable.

Un nou avenç en el repartiment implicaria pèrdua de certs mercats d'unes potències en benefici d'altres. Els desacords entre les potències es fan patents a partir de Seattle el 1999 en el si de l'OMC. Des de llavors les potències no aconsegueixen posar-se d'acord. Es manifesta

la crisi del neoliberalisme i amb ell la de la ideologia única. Un altre món no sols sembla possible sinó necessari. Això s'afirma fins en l'elit de poder (Stieglitz, Soros). El moviment social contra la globalització neix sobre aquesta contradicció i reivindica «un altre món possible». Apareix l'«Altres Davos» el 1999, Fòrum Mundial Social de Porto Alegre des de 2001.

A partir de l'11 de setembre de 2001 entrem en una guerra global pel repartiment del món. Amb la guerra contra Iraq s'albira la guerra dels EUA contra el món sencer. Les fissures de les Nacions Unides, de l'OTAN, de la Unió Europea i a l'interior de les nacions anuncien un «campi qui pugui». El nacionalisme i el neofeixisme en el repartiment del pastís no faran més que aprofundir la recessió econòmica i mundialitzar el moviment social. Els 15 milions de ciutadans que es van manifestar contra la guerra el 15 de febrer de 2003 són el seu primer testimoni. La lluita social per l'«altre món possible» no ha fet sinó augmentar des de llavors.

Triomfar militarment en la guerra no significa encara guanyar-la. Si no es s'aconsegueix l'objectiu econòmic, la guerra es perd. Amb la guerra global pel repartiment del pastís mundial, aquest pastís s'encongeix. En encongir-se el mercat mundial, la repartició bèl·lica es torna encara més dura per salvar l'acumulació en la «nació triada». Creix la consciència que en aquest «campi qui pugui» ningú se salvarà. Quan s'aprofundeixin el nacionalisme i el proteccionisme, el mercat mundial no sols s'encongirà sinó que a més a més es fraccionarà. Aquesta tendència accelerarà la mort de moltes transnacionals que van acaparar més del 50% del mercat mundial. Amb això, el col·lapse del capitalisme ja és a la vista.

Així com es va nacionalitzar la banca, el ferrocarril o els serveis públics després de 50 anys de repartiment mundial en el segle passat, estem davant una nova onada de control ciutadà no sols sobre els serveis públics privatitzats en cada nació, sinó sobre centenars d'empreses transnacionals en fallida. No valdrà la pena no salvar-ne unes (McDonalds) i altres sí (aerolíniees). Aquest control ciutadà sobre els mitjans de producció a nivell mundial és inevitable per desenvolupar una economia en funció de la vida mateixa en cada localitat i cada nació. Implica la mort de la racionalitat del capital transnacional, tot i que encara no la del mercat. Queda la pregunta: un cop més el capital se sortirà amb

la seva, fins i tot encara que controli més la societat civil? O sigui: és possible un keynesianisme a escala mundial?

Després del fracàs del repartiment del mercat mundial, a partir de 1945 la solució fou acumular a partir de la inversió productiva en cada nació. Un augment de cada país abans d'iniciar un nou repartiment. No obstant això, perquè la inversió retorni a l'àmbit productiu es requereix una alça en la taxa de benefici. Aquesta alça es va aconseguir en escurçar la vida mitjana dels productes. En escurçar-se la vida mitjana de la tecnologia i dels béns de consum durador (amb modes, falta de recanvis, etc.) va augmentar la velocitat amb què es realitzaven les vendes i guanys i amb això es va accelerar l'acumulació de capital. O sigui: hi ha acumulació a partir de creixement de riquesa en diners, perquè la vida de riquesa material s'escurça. És l'economia de malbaratament i de contaminació.

L'acumulació als països perifèrics es va desenvolupar en béns de consum no durador i primeres matèries. No podien competir en els sectors més dinàmics. La vida mitja de productes agrícoles no pot escurçar-se. La seva exportació no creix amb la mateixa velocitat com la importació de tecnologia. En escurçar-se la vida mitjana de la tecnologia es disparen les importacions. Les exportacions no arribaven a pagar les importacions. Així el deute extern creixia. En els 80 va esclatar la crisi del deute. Es va iniciar el repartiment del mercat llatinoamericà entre empreses transnacionals. Aquest procés es coneix com a neoliberalisme. Escurçar la vida mitjana de la tecnologia va afectar també els països centrals. Mentre el cost de la reposició tecnològica augmentava en la postguerra a menor velocitat del que abaixava el cost laboral que resulta de la innovació, pujava la taxa de benefici. A partir dels 70, no obstant això, el cost d'innovació va tendir a superar l'estalvi en el cost laboral. La taxa de guany va tendir a baixar. La inversió fugí de l'àmbit productiu. Es va retornar al repartiment del mercat mundial. Això es va anomenar globalització neoliberal.

El neoliberalisme no resol la baixa de la taxa de guany donat a partir del descens de la vida mitja de la tecnologia, sinó que la defuig. El repartiment brinda un guany temporal mentre s'acapari pastís. Acaparat el pastís, o es retorna a l'àmbit productiu o es desemboca en una guerra global. La guerra contra Iraq va ser el segon escenari. Demà es presentarà el primer. El fracàs inevitable del repartiment del món a partir de la guerra global obligarà a tornar a la inversió en la producció. Escurçar la vida mitjana de la tecnologia encara més en aquest sector faria baixar el guany. Ho va revelar la nova

economia de comunicació i computació. En haver-se introduït en els altres sectors de l'economia, la vida mitja de la tecnologia s'havia escurçat encara més. La taxa de benefici es va desplomar en tots els sectors. El sector tecnològic va veure caure les seves vendes i guanys com cap altre. La caiguda de les seves accions no té precedent en la vida borsària.

El retorn de la inversió al sector productiu només és possible si s'allarga la vida mitjana dels productes. En augmentar la vida mitjana, es realitzen menys vendes i la taxa de guany en el sector baixa. Davant d'aquest dilema la tendència històrica és la prolongació regulada de la vida mitjana de les coses a partir de les patents. La protecció de beneficis transnacionals mitjançant patents no és sortida a mitjà termini. Avui mercats sense patents són absorbits per transnacionals amb productes patentats. Les patents fomenten la concentració de riquesa i aprofundeixen la recessió. La recessió exigirà fomentar lleis antipatents. Davant d'aquesta crisi es reivindicarà el coneixement com a patrimoni de la humanitat. Llavors serà possible vincular la inversió amb la producció i regular la vida mitjana dels productes.

Al Nord una duplicació dels anys de vida dels productes implicaria la reducció a la meitat del producte anual en diners. Això implica una crisi d'acumulació. El temps de treball necessari per tenir la mateixa riquesa material es redueix en prolongar la vida mitjana de les coses. El benestar genuí de la ciutadania augmenta en duplicar-se el temps lliure i en respectar la natura. D'aquí es reivindicarà l'«economia de suficiència». L'únic que sobra - relativament - llavors és el diner. La classe burgesa es torna improductiva. La meitat dels diners ha de tenir sortida si no vol veure's devaluat a la meitat l'any següent. La taxa d'interès tendeix a ser negativa sempre que els diners no perden tot el seu valor adquisitiu. Hi haurà desacumulació.

Només hi ha necessitat i possibilitat d'invertir diners sobrants del Nord en forma productiva en el Sud. La solidaritat del Nord amb el Sud resulta així inevitable per al Nord a fi d'evitar la desvalorització immediata dels diners. Amb el coneixement com un bé públic i uns diners a interessos negatius pot reivindicar-se i desenvolupar-se l'«economia del que és necessari» en el Sud. Aquí incrementarà l'ingrés a velocitat en tant que al Nord es reduirà. L'equitat està a la vista a mitjà termini. Els diners perden, així, tota possibilitat d'acumulació. La classe burgesa està fora de la història. L'economia pot orientar-se a la vida mateixa. La democràcia radical no sols és possible sinó que es reivindica com a necessitat històrica. Hem entrat en una altra racionalitat econòmica. Com volem anomenar-la? Socialisme mundial? No veig un altre nom més apropiat.